

PIOTR WIŚNIEWSKI

RADIOFONIA I TELEWIZJA
JAKO NARZĘDZIA SŁUŻĄCE WYKONYWANIU
ZADANIA NAUCZYCIELSKIEGO KOŚCIOŁA.
GWARANCJE PRAWNE I ICH REALIZACJA
W POLSCE PO ROKU 1989

„Kościołowi [...] przysługuje naturalne prawo używania i posiadania wszelkiego rodzaju środków, o ile są one konieczne lub pomocne w chrześcijańskiej działalności wychowawczej i w każdej jego pracy, podejmowanej dla zbawienia dusz”¹ – uczą ojcowie II Soboru Watykańskiego. Skoro zatem prawo Kościoła do posługiwania się radiofonią i telewizją jest prawem naturalnym, oznacza to, że ma charakter powszechny oraz niezmienny w czasie i przestrzeni.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. (dalej: KPK) oraz Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r. (dalej: KKKW) stanowią: Kościół ma wrodzone prawo i obowiązek głoszenia Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy – także za pomocą środków społecznego przekazu (KPK k. 747 § 1; KKKW k. 595 § 1), zaś do obowiązków pasterzy Kościoła należy posługiwanie się środkami społecznego przekazu

Dr PIOTR WIŚNIEWSKI – Katedra Prawa Konstytucyjnego Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 80, 22-600 Tomaszów Lubelski; e-mail: spytek@kul.pl

¹ Concilium Vaticanum II, *Decretum de instrumentis communicationis socialis „Inter mirifica”* 4 December 1963, AAS 56 (1964) 145-157 – tekst polski: Dekret z dnia 4 grudnia 1963 r. o środkach społecznego przekazu [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002 s. 81-95, nr 3; Góralski W., Pieńdyk A., *Zasada niezależności i autonomii państwa i kościoła w konkordacie polskim z 1993 r.*, Warszawa 2000, s. 49.

(KPK k. 822 § 1; KKKW k. 651 § 1)². Przy czym argumenty, jakimi posługuje się Kościół, mają uzasadnienie podwójne: w naturalnym prawie do wolności religii i wolności słowa oraz w prawie Bożym objawionym³.

Niestety nie do wszystkich środków społecznego przekazu dostęp jest wolny. Wśród tych, do których dostęp jest regulowany, znajdują się radiofonia i telewizja. Regulatorem są państwa⁴. Dzieje się tak, ponieważ władza państwowa dysponuje środkami, w tym przymusem, niezbędnymi do zabezpieczenia i urzeczywistnienia posłuszeństwa wobec prawa wszystkich potencjalnie zainteresowanych podmiotów⁵. Skoro tak, to – w ramach regulacji dostępu – państwa mogą faktycznie zapewnić (gwarantować), utrudniać lub wręcz uniemożliwić dostęp niektórym podmiotom do radiofonii i telewizji. Stanowisko konkretnego państwa zależy od panującego w nim reżimu politycznego⁶. Celują w tym zwłaszcza systemy totalitarne. Niestety, także w systemach demokratycznych określa się często „strefy wpływu” grup politycznych ze szkodą dla prawdy. Niekiedy dochodzi nawet do tego, że media natarczywie narzucają mody i opinie, tak że można mówić o „dyktaturze mediów”⁷. Okazuje się, że demokratyczny system sprawowania władzy, deklaracje neutralności światopoglądowej państwa czy też jego świeckości nie stanowią wystarczającego zabezpieczenia przed nieuprawnionym wkraczaniem w obszar wolności religii. Wymaga to pewnych gwarancji ustanowionych w ten sposób, aby zachowana została równowaga pomiędzy świeckością państwa a wolnością religii, zwłaszcza w obszarze swobodnego uzewnętrzniania swoich przekonań⁸.

² E. G ó r e c k i, *Prawo i obowiązki Kościoła do korzystania ze środków społecznego przekazu w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa*, [w:] *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawnokanoniczne. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (Wyższe Seminarium Duchowne Ojców Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 roku)*, red. Kaczor A., Lublin 2000, s. 23.

³ J. K r u k o w s k i, *Zasady dostępu Kościoła do środków społecznego przekazu w prawie polskim*, [w:] *Kultura i prawo*, t. 2: *Materiały II Międzynarodowej Konferencji na temat Wolność mediów*, Lublin, 18-19 maja 2000, red. J. Krukowski, O. Theisen, Lublin 2002, s. 133.

⁴ Tamże.

⁵ Por. M. G r a n a t, *Granice wolności religijnej w społeczeństwie pluralistycznym*, [w:] *Kultura i prawo*, t. 3: *Materiały III Międzynarodowej Konferencji na temat Religia i wolność religijna w Unii Europejskiej*. Warszawa, 2-4 września 2002 r., red. J. Krukowski, O. Theisen, Lublin: TN KUL 2003, s. 174.

⁶ K r u k o w s k i, *Zasady dostępu Kościoła*, s. 133.

⁷ *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001, s. 107, nr 22.

⁸ M. S a f j a n, *Wolność religijna w konstytucjach państw europejskich*, [w:] *Kultura*

Omawiając zagadnienie gwarancji posługiwania się przez Kościół radiofonią i telewizją w realizacji jego zadania nauczycielskiego, w prawie III RP należy dokonać analizy następujących wątków problemowych: jakie są gwarancje posiadania przez Kościół katolicki własnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych (ogólnopolskich, diecezjalnych, parafialnych, zakonnych), wprowadzone do systemu prawa polskiego; jakie są gwarancje emitowania w publicznej radiofonii i telewizji audycji własnych Kościoła katolickiego, wprowadzone do systemu prawa polskiego; jak przebiegała realizacja powyższych gwarancji w praktyce.

GWARANCJE POSIADANIA PRZEZ KOŚCIOŁ KATOLICKI WŁASNYCH ROZGŁOŚNI RADIOWYCH I STACJI TELEWIZYJNYCH

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁹ (dalej: Konstytucja RP) gwarantuje wolność religii w wymiarze indywidualnym (art. 53) i instytucjonalnym (art. 25)¹⁰. Dla analizowanego tutaj zagadnienia istotniejszy jest aspekt instytucjonalny.

Ustawodawca gwarantuje równouprawnienie kościołów i innych związków wyznaniowych (art. 25 ust. 1). Jednocześnie pragnie uregulować wzajemne stosunki na zasadach poszanowania autonomii i wzajemnej niezależności oraz współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego. Regulacje te mają być oparte na umowie międzynarodowej (Konkordat) i ustawach z Kościołem katolickim oraz na ustawach uchwalonych na podstawie porozumienia z władzami pozostałych związków wyznaniowych (art. 25 ust. 2-5).

Organy władzy publicznej mają obowiązek bezstronnego respektowania przekonań religijnych i swobody uzewnętrzniania ich w życiu publicznym, co oznacza zakaz opowiadania się „za” lub „przeciw” jakiegokolwiek kościołowi lub związkowi wyznaniowemu, oraz bezstronnego zapewnienia wszystkim kościołom i związkom wyznaniowym swobody wyrażania swych przekonań religijnych zarówno prywatnie, jak i publicznie. Gwarancja swobody wyrażania przekonań religijnych publicznie, ze swej natury, oznacza gwarancję

i prawo, t. 3: *Materiały III Międzynarodowej Konferencji na temat Religia i wolność religijna w Unii Europejskiej*, red. J. Krukowski, O. Theisen, Lublin: TN KUL 2003, s. 44.

⁹ Dz.U. nr 78, poz. 483.

¹⁰ Por. W. S k r z y d ł o, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Zakamycze 1999, s. 28-29, 51-52.

swobody posługiwania się w tym celu środkami społecznego przekazu. Pogwałceniem tej zasady byłoby przekazanie środków przekazu wyznawcom jednego tylko kościoła lub innego związku wyznaniowego lub np. zwolennikom jednej partii politycznej. Zasadę równości należy interpretować łącznie z zasadą sprawiedliwości rozdzielczej¹¹.

Spośród aktów prawnych niższej rangi (zachowując hierarchię źródeł prawa ustaloną przez Konstytucję RP), w pierwszej kolejności przywołać należy art. 20 ust. 2 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993¹² (dalej: Konkordat), który stanowi, że Kościół katolicki ma prawo do „posiadania i używania własnych środków społecznego przekazu [...] na zasadach określonych w prawie polskim”.

Powyższe postanowienie konkordatowe jest potwierdzeniem gwarancji ustawowej, wpisanej do art. 48 ust. 3 Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej¹³ (dalej: Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego). Artykuł ten ma następujące brzmienie: „Kościół ma prawo do zakładania i używania urządzeń radiokomunikacyjnych przeznaczonych do nadawania programów radiofonicznych i telewizyjnych oraz do uzyskiwania na ten cel niezbędnych częstotliwości na zasadach określonych w przepisach ustawy o radiofonii i telewizji”.

Na mocy Ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji¹⁴ (dalej: Ustawa o radiofonii i telewizji) prawo do rozpowszechniania niepublicznych programów radiowych i telewizyjnych mają podmioty, które uzyskają koncesję na prowadzenie tego rodzaju działalności (art. 2 ust. 1)¹⁵.

Jedynym organem mającym kompetencje rzeczowe, miejscowe oraz instancyjne do podejmowania decyzji w sprawach koncesji jest Przewodniczący KRRiT. Akt udzielenia, cofnięcia i odmowy udzielenia koncesji ma charakter decyzji administracyjnej. Wynika to wyraźnie z art. 33 ust. 3 Ustawy o ra-

¹¹ Por. C. B a n a s i ń s k i, R. R i t t l e r, M. K o l a s i ń s k i, *Prawo radiofonii i telewizji w Polsce w świetle standardów europejskich*, Warszawa 2001, s. 17; K r u k o w s k i, *Zasady dostępu Kościoła...*, s. 137-138.

¹² Dz.U. z 1998 r., nr 51, poz. 318; AAS 90 (1998) 310-329.

¹³ Dz.U., nr 29, poz. 154 z późn. zm.

¹⁴ Tj. Dz.U. z 2004 r., nr 253, poz. 2531.

¹⁵ B a n a s i ń s k i, R i t t l e r, K o l a s i ń s k i, *Prawo radiofonii i telewizji*, s. 43; P. T u l e j a, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 1995, s. 75; C. M i k, *Wolność wypowiedzi w prawie międzynarodowym i w prawie polskim*, [w:] *Szkoła praw człowieka. Teksty wykładów*, Warszawa 1996, s. 252.

diofonii i telewizji, który stanowi: „Przewodniczący KRRiT podejmuje decyzję w sprawie koncesji [...]”¹⁶.

Decyzja Przewodniczącego KRRiT musi znajdować oparcie i uzasadnienie w uchwale KRRiT. Wykluczone jest wydanie decyzji w sprawie koncesji, która byłaby sprzeczna z poprzedzającą ją uchwałą KRRiT. Oznacza to, że Przewodniczący KRRiT, podejmując decyzję w sprawach koncesji, jest całkowicie związany treścią i konkluzją uchwały KRRiT¹⁷. Decyzje w sprawach koncesyjnych są ostateczne (art. 33), czyli stronom nie przysługuje odwołanie od nich.

Decyzja Przewodniczącego KRRiT może być zaskarżona do sądu administracyjnego z powodu jej niezgodności z prawem¹⁸. Sądem właściwym I instancji jest Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie – ze względu na siedzibę KRRiT, którą jest Warszawa. Strona niezadowolona z rozstrzygnięcia sprawy może wnieść skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Podstawą skargi kasacyjnej może być zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną interpretację lub niewłaściwe zastosowanie albo naruszenie przepisów postępowania, jeżeli mogło ono mieć wpływ na wynik postępowania¹⁹.

Ustawa o radiofonii i telewizji stanowi, iż: Przewodniczący KRRiT, w porozumieniu z Prezesem Urzędu Komunikacji Elektronicznej, ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej Monitor Polski „informacje o możliwościach uzyskania koncesji na rozpowszechnianie programu radiowego lub telewizyjnego oraz ustala termin, nie krótszy niż 45 dni od dnia ogłoszenia, do składania wniosków o udzielenie koncesji” (art. 34 ust. 1). W terminie nie dłuższym niż 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej Monitor Polski, Przewodniczący KRRiT zamieszcza, w co najmniej dwóch drukowanych dziennikach o zasięgu ogólnopolskim, informację o tym ogłoszeniu (art. 34 ust. 1b). Przewodniczący KRRiT daje ogłosze-

¹⁶ J. S o b c z a k, *Radiofonia i telewizja. Komentarz do ustawy*, Zakamycze 2001, s. 396-397; A. M a t l a k, *Radiofonia i telewizja*, [w:] J. B a r t a, R. M a r k i e w i c z, A. M a t l a k, *Prawo mediów*, Warszawa 2005, s. 147.

¹⁷ Wyrok NSA w Warszawie z 22.09.1994 r. sygn. II SA 695/94. Orzecznictwo NSA 1995 nr 3, poz. 126; wyrok NSA w Warszawie z 13.06.1996 r., sygn. II SA 283/95, „Wokanda” 1996, nr 11, s. 40; Wyrok NSA w Warszawie z 26.05.1998 r., sygn. II SA 1540/97, „Glosa” 1998, nr 12, s. 28; S o b c z a k, *Radiofonia i telewizja*, s. 399.

¹⁸ Por. art. 1 § 2 Ustawy z 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych, Dz.U. nr 153, poz. 1269.

¹⁹ Art. 173 i 174 Ustawy z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

nia o możliwości uzyskania koncesji w miarę uzyskiwania wolnych częstotliwości. Koncesja jest udzielana na dziesięć lat²⁰.

REALIZACJA GWARANCJI POSIADANIA PRZEZ KOŚCIOŁ WŁASNYCH ROZGŁOŚNI RADIOWYCH I STACJI TELEWIZYJNYCH W PRAKTYCE KONCESYJNEJ KRRiT

Zagadnienie to zostanie omówione z uwzględnieniem podziału rynku na następujące segmenty: radiofonia ogólnopolska, radiofonia lokalna oraz telewizja.

Ustawę o radiofonii i telewizji uchwalono 29 grudnia 1992 r. Na jej mocy została utworzona KRRiT, która swoją formalną działalność zainaugurowała 28 kwietnia 1993 r.²¹ Z chwilą inauguracji działalności KRRiT rozpoczyna się proces koncesyjny.

PRZEBIEG PROCESU KONCESYJNEGO W ZAKRESIE RADIOFONII OGÓLNOPOLSKIEJ

W postępowaniu koncesyjnym o naziemne stacje radiowe złożono siedem wniosków o koncesję na nadawanie ogólnopolskiego programu radiowego. Wśród ubiegających się wnioskodawców znajdowała się Warszawska Prowincja Zgromadzenia Ojców Redemptorystów (program pod nazwą „Radio Maryja”)²². KRRiT udzieliła koncesji na rozpowszechnianie ogólnokrajowych programów radiofonicznych za pomocą stacji nadawczych dużej mocy działających w zakresie fal ultrakrótkich spółce „Radio Muzyka Fakty” i spółce

²⁰ Art. 36 ust. 3 Ustawy o radiofonii i telewizji – w redakcji ustalonej ustawą z dnia 29.12.2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji (Dz.U. nr 267, poz. 2258), która weszła w życie 14.01.2006 r. Wcześniej koncesje były udzielane na okres nie krótszy niż trzy lata oraz nie dłuższy niż siedem lat w przypadku radiofonii i dziesięć lat w przypadku telewizji. Por. S o b c z a k, *Radiofonia i telewizja*, s. 429; J. Z y g a d ł o, *Prawo radiofonii i telewizji*, [w:] A. K u d ł a s z y k, A. M a ł k i e w i c z, R. K a r p i ń s k i, *Mass media w systemie komunikacji społecznej w Polsce*, Wrocław 1995, s. 69.

²¹ Sprawozdanie KRRiT z rocznego okresu działalności za rok 1993 (dalej: Sprawozdanie KRRiT/ rok, za który jest składane), p. 4.3 (wszystkie sprawozdania i informacje KRRiT dostępne są na internetowej stronie KRRiT: www.krrit.gov.pl).

²² Tamże, p. 4.5.

„Radio Zet” oraz udzieliła „Radiu Maryja” koncesji (Koncesja nr 6, wydana 23 czerwca 1994 r.) na rozpowszechnianie ogólnokrajowego programu radiofonicznego za pomocą stacji nadawczych małej mocy²³ (60 stacji na 66 częstotliwościach²⁴). Zapewniło to pokrycie 40% ludności kraju sygnałem „Radia Maryja”.

Dnia 9 czerwca 1999 r. zastępca przewodniczącego²⁵ KRRiT Witold Graboś zwrócił się do Ministra Łączności z prośbą o „rozważenie możliwości” wykonania przez Instytut Łączności przedmiotowej optymalizacji sieci stacji nadawczych „Radia Maryja” – w ramach prac resortu łączności. Minister wyraził zgodę na takie rozwiązanie dnia 23 lipca 1999 r., zaś 18 sierpnia 1999 r. przewodniczący KRRiT Juliusz Braun przekazał na ręce prezesa Zarządu Krajowego Państwowej Agencji Radiokomunikacyjnej „Założenia do projektu aktualizacji planu ogólnopolskiej sieci nadawczej dla emisji programu Radia Maryja”. Pod koniec listopada 1999 r. KRRiT otrzymała od Ministra Łączności opracowany przez Instytut Łączności projekt optymalizacji i aktualizacji sieci Radia Maryja i przystąpiła do jego realizacji²⁶.

W roku 2000 nastąpił przełom w realizacji koncesji „Radia Maryja” – przewodniczący KRRiT na podstawie uchwał KRRiT wydał decyzję o rozszerzeniu koncesji „Radia Maryja” o 40 stacji nadawczych²⁷. W tym samym roku przewodniczący KRRiT na podstawie uchwał KRRiT wydał również 36 decyzji w sprawie zmiany parametrów istniejących stacji nadawczych „Radia Maryja” w celu dostosowania ich do parametrów określonych w projekcie sieci „Radia Maryja”²⁸. W tym stanie rzeczy KRRiT uznała, że: „projekt sieci Radia Maryja, opracowany w listopadzie 1999 roku, zmodyfikowany w styczniu 2000 roku, został zrealizowany w całości na etapie uchwał KRRiT”²⁹.

²³ Tamże, p. 4.7.

²⁴ Sprawozdanie KRRiT/1995 rozdział I, p. 3.3.

²⁵ W dniach 21 kwietnia 1999 r.-6 lipca 1999 r. funkcja przewodniczącego KRRiT pozostawała nie obsadzona. Kadencja dotychczasowego przewodniczącego KRRiT Bolesława Sulika dobiegła końca. Sejm RP wskazał na jego miejsce Juliusza Brauna, który 6 lipca 1999 r. został wybrany przewodniczącym KRRiT. W czasie wakatu pracami KRRiT kierował zastępca przewodniczącego KRRiT Witold Graboś (tak wynika z tabeli „Skład KRRiT od 1993 r.”, zamieszczonej na internetowej stronie KRRiT).

²⁶ Informacja KRRiT/1999 rozdział I.

²⁷ Sprawozdanie KRRiT/2000, p. 3.4.

²⁸ Tamże, p. 3.5.

²⁹ Sprawozdanie KRRiT/2000, p. 3.6.

W okresie od 10 stycznia do 31 marca 2000 r., na zlecenie Sejmu RP, Najwyższa Izba Kontroli (dalej: NIK), przeprowadziła kontrolę pod nazwą „Działalność KRRiT oraz innych organów w zakresie realizacji koncesji dla Radia Maryja”. Sejm wnosił o ustalenie przyczyn, dla których „Radiu Maryja” w ciągu pięciu lat od uzyskania koncesji nie stworzono warunków dla zrealizowania wynikających z tej koncesji praw, mimo licznych interwencji samego Radia i zainteresowanych środowisk. Celem kontroli było dokonanie oceny działalności KRRiT w zakresie przyznawania i realizacji koncesji na nadawanie programów radiowych przez ogólnokrajowych nadawców niepublicznych w latach 1994-1999 oraz ustalenie przyczyn nieudostępnienia „Radiu Maryja” częstotliwości umożliwiających objęcie zasięgiem rozpowszechniania programu co najmniej 80% terytorium kraju³⁰.

Wyniki kontroli przeprowadzonej przez NIK stały się tematem debaty sejmowej w kwietniu 2001 r. Jej efektem było przyjęcie 26 kwietnia 2001 r. „Uchwały Sejmu RP w sprawie nierównoprawnego traktowania nadawców radiowych przez KRRiT w związku z realizacją koncesji radiowych”. Zdaniem Sejmu wyniki kontroli NIK pozwalają na stwierdzenie, że KRRiT, prowadząc proces koncesyjny dotyczący sieci radiowych dla nadawców niepublicznych, podejmowała działania nie znajdujące podstaw w obowiązujących przepisach prawa, a nawet je naruszając. Stosowała nieprzejrzyste kryteria przyznawania częstotliwości, upolitycydziła proces koncesyjny, nie zachowywała zasady równości wobec prawa, podejmowała działania wywołujące – w pozaprawny sposób – fakty mające rzeczywisty wpływ na kształtowanie sieci radiowych, co w szczególności stwarzało obszar potencjalnego występowania zjawisk korupcyjnych, ignorowała obowiązujące procedury koncesyjne i preferowała innych nadawców kosztem „Radia Maryja”. Sejm stwierdził stanowczo, że postępowanie takie nie mieści się w „ogólnie przyjętych normach państwa praworządnego” i wezwał KRRiT do podjęcia „wszelkich działań” w celu bezzwłocznego „usunięcia nierównej pozycji Radia Maryja w stosunku do pozostałych nadawców ogólnopolskich”.

Druga koncesja przyznana „Radiu Maryja” (21 czerwca 2001 r.), obejmowała wyniki optymalizacji sieci przeprowadzonej w latach 2000-2001. KRRiT

³⁰ NIK: Informacja o wynikach kontroli działalności KRRiT oraz innych organów w zakresie realizacji koncesji dla Radia Maryja, podpisana przez Stefana Lubiszewskiego – dyrektora Departamentu Edukacji, Nauki i Kultury, zaakceptowana przez wiceprezesa NIK Zbigniewa Wesołowskiego 1 IX 2000 r. oraz zatwierdzona przez prezesa NIK Janusza Wojciechowskiego 1 IX 2000 r. (nr ewidencyjny: 164/2000/1/00/002/DEN); www.nik.gov.pl/wyniki_kontroli/dokumenty/2000164.doc-2005-04-09-11.32.

nie dokonała wraz z przyznaniem rozgłośni drugiej koncesji zmian w budowanej przez cały okres obowiązywania pierwszej koncesji sieci stacji nadawczych. Liczba mieszkańców pozostająca w zasięgu programu „Radia Maryja” w dniu udzielenia drugiej koncesji wynosiła 30 419 000 osób³¹. Liczba mieszkańców w zasięgu programu „RMF FM” w chwili otrzymania drugiej koncesji wynosiła 35 747 000 osób³², a w zasięgu „Radia ZET” – 34 003 000 osób³³.

Z danych KRRiT³⁴ – według stanu na dzień 23 lutego 2003 (Radio „RMF FM” i „Radio Zet”) i 11 marca 2004 r. („Radio Maryja”) – porównanie zasięgu ogólnopolskich niepublicznych rozgłośni radiowych prezentowało się następująco: Radio Maryja: 120 stacji, pokrycie ludnościowe 31 277 595 – 80,87%, pokrycie powierzchniowe 217 847 km² – 69,67%; Radio RMF FM: 49 stacji, pokrycie ludnościowe 35 667 274 – 92,22%, pokrycie powierzchniowe 284 094 km² – 90,86%, Radio Zet: 48 stacji, pokrycie ludnościowe 32 663 935 – 84,45%, pokrycie powierzchniowe 255 782 km² – 81,80%.

PRZEBIEG PROCESU KONCESYJNEGO W ZAKRESIE RADIOFONII LOKALNEJ (DIECEZJALNEJ, PARAFIALNEJ I ZAKONNEJ)

Katolicka radiofonia lokalna (diecezjalna, parafialna i zakonna) powstała jeszcze w roku 1989. Wtedy to minister łączności, działając na podstawie zapisów Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego, wydał pierwszym diecezjom zezwolenia na rozpowszechnianie programów radiowych. KRRiT w 1993 r. wydała koncesje 31 kościelnym osobom prawnym mającym dotąd zezwolenia ministra łączności – dostosowując w ten sposób stan faktyczny do nowo wprowadzonego prawa (Ustawa o radiofonii i telewizji)³⁵.

W 1994 r. stan ten uzupełniła o dziesięć dodatkowych częstotliwości dla diecezji, które koncesje już miały, oraz wydała sześć koncesji dla nowo powstałych radiostacji diecezjalnych i zakonnych³⁶. W wyniku tego procesu

³¹ Tamże, p. 3.2 i 3.3.

³² 22 maja 2001 r., Sprawozdanie KRRiT/2001, p. 3.2.

³³ 6 czerwca 2001 r., Sprawozdanie KRRiT/2001, p. 3.2.

³⁴ Informacja KRRiT/2003.

³⁵ Sprawozdanie KRRiT/1995 rozdział I, p. 3.3.

³⁶ Tamże.

stan posiadania lokalnej radiofonii kościelnej na dzień 1 stycznia 1995 r. prezentował się następująco: 39 stacji diecezjalnych (na 53 częstotliwościach), 2 stacje parafialne, 2 stacje zakonne³⁷. Większość tych radiostacji pracowała na małych mocach (do 1 kW)³⁸.

Na podstawie ogłoszeń przewodniczącego KRRiT z 6 lutego oraz z 6 i 27 marca 2001 r. o możliwości uzyskania koncesji na rozpowszechnianie programu o charakterze społeczno-religijnym za pomocą częstotliwości dotychczas użytkowanych przez podmioty Kościoła katolickiego (archidiecezje, diecezje, zakony, parafie) udzielono 43 koncesje. Koncesje otrzymali dotychczasowi nadawcy. Dwie dotychczasowe koncesje nie zostały ponownie wydane z powodu rezygnacji koncesjonariuszy³⁹.

Rozwój lokalnej radiofonii katolickiej od początku odbywał się na drodze uzgodnień na linii KRRiT – Konferencja Episkopatu Polski (dalej: KEP). Przedstawiciele KRRiT regularnie spotykali się z przedstawicielami KEP oraz reprezentantami nadawców kościelnych. Podczas spotkania przedstawicieli KEP z KRRiT 9 listopada 1999 r. strony zgodziły się, że: „generalnie sytuacja radiostacji diecezjalnych i parafialnych jest unormowana i nie budzi zastrzeżeń żadnej ze stron”⁴⁰.

PRZEBIEG PROCESU KONCESYJNEGO W ZAKRESIE TELEWIZJI

W postępowaniu koncesyjnym na rozpowszechnianie programów telewizyjnych za pomocą stacji naziemnych do KRRiT wpłynęło dziesięć wniosków na nadawanie telewizyjnych programów ogólnokrajowych. Wśród wniosków ogólnopolskich był także wniosek ojców franciszkanów (Telewizja Niepokalanów – obecnie Telewizja Puls)⁴¹.

KRRiT postanowiła udzielić koncesji na rozpowszechnianie ogólnokrajowego programu telewizyjnego Polskiej Telewizji Satelitarnej Polsat oraz uwzględnić w dostępnym zakresie wniosek Polskiej Korporacji Telewizyjnej

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ Sprawozdanie KRRiT/2001, p. 3.6.

⁴⁰ Informacja KRRiT/1999 rozdział I.

⁴¹ Sprawozdanie KRRiT/1993, p. 4.5.

(Canal Plus Polska) w postępowaniu o przyznanie koncesji na rozpowszechnianie programu telewizyjnego za pomocą stacji małej mocy.

Dnia 12 grudnia 1994 r. KRRiT przyznała koncesję Prowincji Warszawskiej Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (ojców franciszkanów) na rozpowszechnianie programu telewizyjnego pod nazwą „Telewizja Niepokalanów”. KRRiT uznała jednocześnie, że w tym momencie powstała w Polsce telewizja katolicka. Telewizja Niepokalanów otrzymała jeden kanał z lokalizacją stacji w Niepokalanowie (dokładnie w Bartnikach koło Sochaczewa⁴²) i rozpoczęła emisję programu w styczniu 1996 r.⁴³ Pierwszego grudnia 1995 r. KEP podjęła uchwałę o powołaniu Ogólnopolskiej Telewizji Katolickiej w oparciu o Telewizję Niepokalanów i zadeklarowała pomoc finansową dla tego przedsięwzięcia⁴⁴.

W roku 1997 KRRiT rozszerzyła zasięg Telewizji Niepokalanów, przyznając jej kanały telewizyjne w Łodzi⁴⁵ i w Krakowie⁴⁶, a z początkiem 1998 r. – kolejne: w Warszawie⁴⁷, Opolu⁴⁸ i Gorlicach⁴⁹ oraz w Małopolsce⁵⁰. W wyniku tego rozszerzenia Telewizja Niepokalanów obejmowała wówczas swoim zasięgiem 5,4% powierzchni RP, docierając do 13,4% ludności, nadając program z trzech nadajników małej mocy oraz dwóch nadajników dużej mocy⁵¹.

Druga koncesja dla Telewizji Puls sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (N. 187/P/2004-T) została wydana 16 listopada 2004 r. Koncesja obejmuje osiem kanałów na terenie pięciu województw. Moc nadajników nie przekracza 1 kW, z wyjątkiem nadajników w Warszawie (5 kW) i w Krakowie (10 kW)⁵².

Największym problemem Telewizji Niepokalanów zawsze był i nadal jest mały zasięg stacji w porównaniu z odpowiednimi zapisami koncesyjnymi i projektem sieci. KRRiT otrzymywała liczną korespondencję w sprawie rozszerzenia zasięgu Telewizji Niepokalanów. Zdaniem widzów Telewizji Niepo-

⁴² Informacja KRRiT/1997 rozdział I, p. C.

⁴³ Sprawozdanie KRRiT/1995 rozdział I, p. 3.5.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ 21 kwietnia 1997 r. – kanał 59, Informacja KRRiT/1998 rozdział I, p. A, ppkt. 3.

⁴⁶ 6 maja 1997 r. – kanał 25, Informacja KRRiT/1998 rozdział I, p. A, ppkt. 3.

⁴⁷ 12 marca 1998 r. – kanał 41, Informacja KRRiT/1998 rozdział I, p. A, ppkt. 3.

⁴⁸ 12 marca 1998 r. – kanał 36, Informacja KRRiT/1998 rozdział I, p. A, ppkt. 3.

⁴⁹ 4 marca 1998 r. – kanał 47, Informacja KRRiT/1998 rozdział I, p. A, ppkt. 3.

⁵⁰ Sprawozdanie KRRiT/1997, p. 8.3; Informacja KRRiT/1997 rozdział I, p. C.

⁵¹ Informacja KRRiT/1997 rozdział I, p. B.

⁵² Sprawozdanie KRRiT/2004, p. 4.21 i 4.22.

kalanów, których wyrazicielem był poseł Marek Jurek, polityka rozdziału częstotliwości, a co za tym idzie – dbania o rozwój istniejących stacji telewizyjnych, prowadzona jest w sposób sprzyjający koncentracji mediów w rękach układu władzy istniejącego Polsce. W roku 2001 najhojniej obdarowaną częstotliwościami przez KRRiT była stacja, która – gdy dostawała koncesję – była znana pod zupełnie inną nazwą. Obecnie stała się jedynie wersją programową, mutacją, drugim programem ogólnopolskiego komercyjnego programu telewizyjnego. Pomimo to, że KRRiT jako doktrynę przyjęła zapobieganie koncentracji na rynku mediów, nie ma nic przeciwko temu, żeby w praktyce „po cichu” takiej koncentracji sprzyjać, kiedy jest to korzystne politycznie albo gdy jest to korzystne w zwalczaniu nie lubianych stacji⁵³. W tym kontekście poseł Jurek postawił pytanie: „Dlaczego jest tak, że druga wersja programowa programu ogólnopolskiego, który podobno [...] w ogóle drugiej wersji programowej mieć nie powinien, ma 30% pokrycie terytorium kraju, a telewizja katolicka w katolickim kraju na pluralistycznym rynku, na którym jest bardzo wiele stacji telewizyjnych, [...] na tak szerokim rynku telewizja katolicka ma zaledwie 17% naziemnego pokrycia terytorium kraju”⁵⁴? Od 1994 r. telewizja katolicka jest niszczona. Początkiem tego procederu było przyznanie Telewizji Niepokalanów „koncesji pozornej”, bo opiewającej na Skierniewice – niewielkie miasto – i lasy Puszczy Bolimowskiej – twierdził poseł Jurek. Następny etap to przyznawanie jednej częstotliwości rocznie przez kolejne lata. Kolejny etap miał – zdaniem posła Jurka – polegać na zamrożeniu i nieprzydzielaniu żadnemu podmiotowi częstotliwości, które w ciągu roku 2002 miał złożyć jeden z kodowanych nadawców prywatnych. „To jest pluralizm, jaki [...] uprawia KRRiT” – podsumował poseł Jurek⁵⁵.

Dlaczego tak się działo?

Jan Paweł II uczy: środki społecznego przekazu stanowią dobro adresowane do całej ludzkości, należy ciągle poszukiwać coraz lepszych form, aby zapewnić autentyczny udział wszystkich w zarządzaniu nimi również poprzez odpowiednie rozporządzenia prawne⁵⁶.

⁵³ Stenogram 22 posiedzenia Sejmu RP IV kadencji (2001-2005), p. 33 porządku dziennego (24.05.2002 r.).

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Stenogram 22 posiedzenia Sejmu RP IV kadencji, p. 33 porządku dziennego.

⁵⁶ J a n P a w e ł I I, *List apostolski „Il rapido sviluppo” z 24 stycznia 2005 r.*, nr 11.

W celu poszanowania pluralizmu światopoglądowego społeczeństwa władze niektórych demokratycznych państw europejskich, zwłaszcza krajów związkowych (landów) Republiki Federalnej Niemiec, gwarantują przedstawicielom kościołów i innych związków wyznaniowych udział w organach państwowych (krajowych) nadzorujących radiofonie i telewizję prywatną oraz udział w organach nadzorczych radiofonii i telewizji publicznej. Gwarancje te udzielane są w dwóch formach: normy wpisanej do konkordatu lub ustawy. Konkordat, a także polskie ustawodawstwo nie zawierają takich gwarancji.

Ustawa o radiofonii i telewizji, w redakcji ustalonej przez Ustawę z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji⁵⁷, stanowi, że w skład KRRiT wchodzi pięć członków, powoływanych przez: Sejm – dwóch, Senat – jeden i Prezydenta RP – dwóch (art. 7 pkt. a). Członkowie KRRiT mają być wybierani spośród osób wyróżniających się wiedzą i doświadczeniem w zakresie środków masowego przekazu.

GWARANCJE DOSTĘPU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO DO RADIOFONII I TELEWIZJI PUBLICZNEJ

Radiofonia i telewizja publiczna w państwie demokratycznym powinna udostępniać miejsce w swoim programie dla wszystkich kierunków myśli obecnych w społeczeństwie, a wśród nich również takich, jakie reprezentuje Kościół katolicki⁵⁸.

W Polsce radio publiczne od początku istnienia nadawało programy religijne i transmisje Mszy św. (w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej nastąpił kilkudziesięcioletni okres przerwy⁵⁹). Dnia 17 maja 1989 r. Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalił Ustawę o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego. Do rozdziału ósmego tejże ustawy, zatytułowanego „Kultura oraz środki masowego przekazywania”, zostały wpisane gwarancje dostępu Kościoła do środków społecznego przekazu, w tym prawo do emitowania własnych programów w publicznym radiu i w publicznej telewizji⁶⁰.

⁵⁷ Dz.U. nr 267, poz. 2258.

⁵⁸ J. K r u k o w s k i, *Konkordaty współczesne. Doktryna. Teksty (1964-1994)*, Warszawa 1995 s. 124; t e n ż e, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005, s. 188.

⁵⁹ www.radio.com.pl/katolicka/

⁶⁰ J. K r u k o w s k i, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 265.

Artykuł 48 ust. 1 stanowi: „Kościół ma prawo do emitowania w środkach masowego przekazywania Mszy świętej w niedziele i święta oraz swoich programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych”. Jednocześnie Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego stanowi, że sposób realizacji tego prawa ureguluje porozumienie pomiędzy Sekretariatem KEP a jednostkami publicznego radia i publicznej telewizji⁶¹.

W tym miejscu, w kolejności chronologicznej, przywołać trzeba Konkordat. Artykuł 20 ust. 2 Konkordatu stanowi: „Kościół Katolicki ma prawo do [...] emitowania programów w publicznej radiofonii i telewizji, na zasadach określonych w prawie polskim”.

Na podstawie Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego z 28 czerwca 1989 r. podpisano porozumienie określające szczegółowo zasady i rozmiary obecności w radio i telewizji programów przygotowanych przez Kościół katolicki⁶² i dające możliwość przygotowywania programów dotyczących religijnego aspektu życia społecznego. W kolejnych porozumieniach (z 30 czerwca 1990 r. i 1 lipca 1991 r.) rozszerzono zakres przedmiotowy audycji o treści społeczne oraz zwiększono ilość czasu do wykorzystania przez Kościół⁶³.

Z dniem 1 stycznia 1994 r. nastąpiło rozdzielenie instytucjonalne radia i telewizji publicznej. Zlikwidowano Komitet ds. Radia i Telewizji. W jego miejsce powstały spółki: Polskie Radio S.A. i Telewizja Polska S.A.⁶⁴ Wobec tego zostały podpisane odrębne porozumienia z oboma nadawcami publicznymi.

Dnia 30 sierpnia 1994 r. Zarząd Polskiego Radia S.A., reprezentowany przez ówczesnego prezesa Zarządu Krzysztofa Michalskiego, zawarł porozumienie z Sekretariatem KEP, reprezentowanym przez ówczesnego sekretarza generalnego KEP biskupa Tadeusza Pieronka, określające „zasady przygotowywania i nadawania w Polskim Radiu programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych Kościoła katolickiego” (§ 1)⁶⁵. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony (§ 5 ust. 2).

⁶¹ K r u k o w s k i, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 187-188.

⁶² Por. G. R y d l e w s k i, *Środki społecznego przekazu w nauczaniu Kościoła Katolickiego w Polsce*, [w:] *Materiały pomocnicze do Najnowszej Historii Dziennikarstwa*, t. 22: *Transformacja prasy polskiej (1989-1992)*, red. A. Słomkowska, Warszawa 1992, s. 20 i przypis 14.

⁶³ R y d l e w s k i, *Środki społecznego przekazu*, s. 20.

⁶⁴ www.tvp.pl/katolik/ 29-03-2005.

⁶⁵ Dokument udostępniony przez Sekretariat KEP (arch. autora).

W części pierwszej porozumienia (§ 2) Polskie Radio S.A. zobowiązało się do: obiektywnego i kompetentnego informowania społeczeństwa o życiu wspólnoty Kościoła; uwzględniania w swoich programach stanowiska Kościoła katolickiego i jego dorobku intelektualnego w kwestiach moralno-społecznych, polityczno-ekonomicznych, wychowania i kultury; prezentowania tego, co dotyczy Kościoła i jego nauczania, zwłaszcza chrześcijańskiej wizji życia ludzkiego oraz dziedzictwa kultury chrześcijańskiej.

W części drugiej (§ 3) określono minimalny wymiar cykli programowych oraz programów w poszczególnych programach Polskiego Radia S.A. Cykl ten prezentował się następująco:

1. Program I Polskiego Radia: transmisje Mszy św. z Bazyliki Krzyża Świętego w Warszawie o godz. 9.00 w niedziele i święta kościelne będące ustawowo dniami wolnymi od pracy; 5-minutowe rozważanie biblijne w niedziele i święta kościelne będące ustawowo dniami wolnymi od pracy; 30-minutowy magazyn informacyjno-publicystyczny, oprawiony muzyką, po transmisji Mszy św. w każdą niedzielę i święta kościelne będące ustawowo dniami wolnymi od pracy; godzinna audycja literacka raz w miesiącu w niedzielę.

2. Program II Polskiego Radia: codzienna 5-minutowa poranna refleksja medytacyjno-modlitewna; cotygodniowy 15-minutowy program o charakterze publicystycznym, ukazujący kształtowanie się oblicza Europy w kontekście przemian świadomości religijnej; dział Redakcji Katolickiej w przygotowywaniu audycji prezentujących zjawiska i wydarzenia artystyczne, ze szczególnym uwzględnieniem inspiracji chrześcijańskiej w kulturze światowej i narodowej.

3. Program III Polskiego Radia: cotygodniowy 15-minutowy program dotyczący problemów egzystencjalnych, społecznych, dialogu wiary i kultury; comiesięczna audycja kontaktowa poruszająca ważny i aktualny temat.

4. Program IV Polskiego Radia (Radio Bis): cotygodniowy 15-minutowy program adresowany do chorych i niepełnosprawnych; dwa razy w miesiącu audycje kontaktowe ze słuchaczami na tematy aktualne; raz w tygodniu 30-minutową audycję typu „Chrześcijanin w świecie współczesnym”; cotygodniową audycję w paśmie programów dziecięcych pod tytułem „Ukryte skarby Biblii”; comiesięczną audycję w paśmie programów młodzieżowych, przygotowywaną wspólnie z dziennikarzami Programu IV.

5. Program V (dla zagranicy): transmisję Mszy św. dla ludzi morza z kościoła pod wezwaniem świętej Elżbiety w Gdańsku w każdą sobotę w godz. 23.00-24.00 i w każdą niedzielę w godz. 17.30-18.30; 15-minutowy

program informacyjny w niedziele i święta kościelne będące ustawowo dniami wolnymi od pracy; raz w tygodniu 12-minutową audycję o życiu Kościoła, przygotowaną przez Regionalną Rozgłośnię Polskiego Radia w Gdańsku.

Porozumienie stanowi także, że programy Kościoła katolickiego finansowane są przez Polskie Radio S.A. na równi z innymi audycjami (§ 4 ust. 1). Strony porozumienia umówiły się także, że „Redaktora Naczelnego Naczelnej Redakcji Programów Katolickich”, do którego obowiązków należy gwarantowanie zgodności audycji z nauczaniem Kościoła, powołuje i odwołuje Zarząd Polskiego Radia S.A. w porozumieniu z sekretarzem generalnym KEP (§ 4 ust. 2).

Dnia 23 czerwca 1994 r. Zarząd Telewizji Polskiej S.A., który reprezentował ówczesny prezes Zarządu Wiesław Walendziak, zawarł porozumienie z Sekretariatem KEP, reprezentowanym przez ówczesnego sekretarza generalnego KEP biskupa Tadeusza Pieronka, określające „zasady przygotowywania i nadawania w Telewizji Polskiej programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych Kościoła katolickiego” (§ 1)⁶⁶. Porozumienie zostało zawarte na czas nieokreślony (§ 5 ust. 2).

Pierwsza część porozumienia (§ 2) jest identyczna z treścią § 2 porozumienia zawartego pomiędzy Polskim Radiem S.A. a Sekretariatem KEP, opisanego wyżej.

W części drugiej (§ 3) określono minimalny wymiar cykli programowych oraz programów w poszczególnych programach Telewizji Polskiej S.A. Cykl ten prezentował się następująco:

1. Program I TVP: jeden 25-minutowy program w paśmie publicystycznym tygodniowo; jeden 25-minutowy program w paśmie programów dla dzieci tygodniowo; jeden 25-minutowy program w paśmie programów młodzieżowych tygodniowo; co dwa tygodnie jeden 30-minutowy program w paśmie publicystycznym dla prezentacji różnych form obecności ludzi świeckich związanych z Kościołem w życiu społeczno-kulturalnym.

2. Program II TVP: jeden 25-minutowy program w paśmie publicystyki społecznej lub kulturalnej tygodniowo; w sobotę wieczorem i w niedzielę rano 5-minutowy program, przybliżający treści niedzielnych tekstów Pisma świętego; w niedzielę zwłaszcza dla chorych i niesłyszących, także w języku migowym; raz w miesiącu godzinny program w paśmie filmowo-publicystycznym, prezentujący sylwetki znaczące dla dziedzictwa kulturalnego Europy.

⁶⁶ Dokument udostępniony przez Sekretariat KEP (arch. autora).

3. Telewizja Satelitarna Polonia: transmisje Mszy św. odprawianych z okazji ważnych świąt katolickich i rocznie narodowych; „powtórki” programów emitowanych w programie I i II Telewizji Polskiej – stosownie do całokształtu planów programowych uwzględniających potrzeby Polonii.

4. Oddziały Telewizji Polskiej: program w wymiarze 30-60 minut w paśmie publicystyki, w formie do uzgodnienia między dyrektorem oddziału Telewizji Polskiej a biskupem diecezji.

Polskie Radio S.A. i Telewizja Polska S.A. wywiązywały się z obowiązku nadawania audycji o tematyce religijnej, autoryzowanych przez Kościół katolicki, wpisanego do Konkordatu i Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w wymiarze minimalnego cyklu wpisanego do porozumień zawartych przez kierownictwa tych mediów z Sekretariatem KEP zasadniczo w sposób nie budzący zastrzeżeń. Pojawiły się jednak głosy krytyczne co do samej idei określania minimalnych cykli programowych. Znamienne jest tu zdanie K. Ołdakowskiego, który stwierdza: porozumienie może popychać w stronę „getta”. W jednym z punktów znajduje się dokładna lista programów, które Redakcje Programów Katolickich mają zrealizować na poszczególnych antenach. Podany jest adresat programu, rodzaj audycji oraz czas jej trwania. Nie ma podanego konkretnego czasu w ramówce. Taka zadekretowana obecność daje poczucie komfortu psychicznego i duchowego, że oto „jesteśmy nie do ruszenia”. Nasza obecność jest stabilna, niezależna od „wiatrów” historii, co najwyżej mogą nas zepchnąć na „słabe” czasy emisyjne, co *de facto* ma miejsce. Presja rynku jest dzisiaj tak silna, że ci, którzy podejmują poważniejsze treści, bronią swojego prawa do istnienia i są systematycznie wypychani poza *prime time*. To także rodzi pokusę u odpowiedzialnych za stację telewizyjną czy radiową do ograniczania tematyki religijnej do ściśle wybranych pasm programowych: możecie sobie mówić, o czym chcecie, w zamkniętej przestrzeni waszych „okienek”. Poza tym czasem na tematy te nie ma miejsca w ramówce. Często programy te są traktowane jako „misyjne”, to znaczy gorsze, „narzucone z góry”, z którymi brakuje identyfikacji. Są, bo muszą być, i tyle. Nie czyni się z nich atutu wobec publiczności, no, może poza programami dotyczącymi wizyt papieża Jana Pawła II w Polsce⁶⁷.

⁶⁷ K. O ł d a k o w s k i, *Media katolickie w publicznych mediach elektronicznych – czyli blaski i cienie katolickiego „getta” w Polskim Radiu i Telewizji Polskiej*, [w:] *Media wyznaniowe w Polsce 1989-2004*, red. E. Kossewska, J. Adamowski, Warszawa 2004, s. 131.

Polskie Radio S.A. i Telewizja Polska S.A. zobowiązały się jednak nie tylko do nadawania audycji autoryzowanych przez Kościół, ale także do obiektywnego i kompetentnego informowania o życiu wspólnoty Kościoła oraz prezentowania nauczania Kościoła⁶⁸, tymczasem zdarza się do dzisiaj takie ukazywanie problemów przez dziennikarzy jak im się wydaje, że są one stawiane w Kościele. Często jest to projekcja osobistych poglądów na sposób, w jaki, wydaje się, będzie myślał Kościół, albo jest to tworzenie monopolu na mówienie w imieniu Kościoła nie po to, aby rzeczywiście się czegoś dowiedzieć, ale po to, aby mieć przeciwny głos w dyskusji – twierdzi Ołdakowski⁶⁹. Telewizja publiczna jest niereprezentatywna dla światopoglądu katolickiego większości Polaków. Większość audycji prezentowanych na antenie Telewizji Polskiej prezentuje tezy sprzeczne z nauką Kościoła katolickiego, zwłaszcza w kwestiach rodziny, edukacji, wychowania dzieci – dodaje B. Ociepka⁷⁰.

W dniach od 6 czerwca do 7 września 2001 r. NIK przeprowadziła kontrolę wypełniania przez Telewizję Polską S.A. obowiązków nadawcy publicznego. Inicjatywa przeprowadzenia kontroli wyszła od zarządu Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, które powołując się na badania opinii społecznej, zwróciło się do Rzecznika Praw Obywatelskich z prośbą o interwencję w sprawie łamania przez Telewizję Polską S.A. konstytucyjnego prawa obywateli do informacji oraz preferowania programów o charakterze komercyjnym zamiast tzw. programów misyjnych⁷¹. NIK stwierdziła „występowanie przypadków nieprawidłowego realizowania obowiązków ustawowych dotyczących m.in. nierzetelnego, nieobiektywnego lub niewyczerpującego informowania telewidzów”⁷², a także zauważyła malejący odsetek czasu nadawania programów promujących rozwój kultury, nauki i oświaty, umacnianie rodziny oraz kształtowanie postaw prozdrowotnych. Stwierdziła też, że dochodzi do emisji znacznej części programów o tej tematyce poza godzinami najlepszej

⁶⁸ Por. § 2 Porozumienia zawartego pomiędzy Polskim Radiem S.A. a Sekretariatem KEP w dniu 30.08.1994 r. oraz § 2 Porozumienia zawartego pomiędzy Telewizją Polską S.A. a Sekretariatem KEP w dniu 23.06.1994 r.

⁶⁹ O ł d a k o w s k i, *Media katolickie*, s. 130-131.

⁷⁰ B. O c i e p k a, *Czy telewizja publiczna jest wierząca?*, [w:] *Media wyznaniowe w Polsce 1989-2004*, red. Kossewska, Adamowski, s. 85.

⁷¹ NIK: Informacja o wynikach kontroli wypełniania przez Telewizję Polską S.A. obowiązków nadawcy publicznego (nr ewidencyjny: 38/2002/P/01/177/KNO), Warszawa, kwiecień 2002 r., s. 1-2.

⁷² Tamże, s. 3.

oglądalności – co – zdaniem NIK – wskazuje na „nasilanie się tendencji komercjalizacji działań programowych” Telewizji Polskiej S.A. kosztem wypełniania jej ustawowych obowiązków⁷³.

W okresie od 1994 r. (pierwsze Sprawozdanie KRRiT, w którym znalazły się statystyki obejmujące to zagadnienie) do 2008 r. (ostatnie Sprawozdanie KRRiT rozpatrzone przez Sejm i Senat) programy o tematyce religijnej zajęły średnio mniej niż 2% czasu nadawania wszystkich programów publicznego radia i publicznej telewizji. Jednocześnie w rozgłoszeniach radiowych i stacjach telewizyjnych, w których udział audycji o treści religijnej jest stosunkowo największy, współczynnik ten nie przekracza 6%⁷⁴.

WNIOSKI

Wniosek ogólny jest następujący: prawo III RP gwarantuje, czyli zapewnia Kościołowi katolickiemu prawo do posiadania własnych środków społecznego przekazu, jakimi są radiofonia i telewizja będące własnością instytucji kościelnych, oraz prawo do emitowania własnych programów w radiofonii i telewizji publicznej. Kościół katolicki w praktyce korzysta z tych gwarancji, ale stopień ich faktycznej realizacji nie czyni zadość rzeczywistym potrzebom ludzi wierzących w demokratycznym państwie prawnym.

Analiza sposobu realizacji gwarancji posiadania i posługiwania się przez Kościół katolicki własną radiofonią i telewizją wskazuje na nierówne traktowanie nadawców niepublicznych, z wyraźnie gorszym traktowaniem nadawców kościelnych („Radio Maryja” i „Telewizja Niepokalanów”).

Media publiczne informują widzów/słuchaczy o „życiu wspólnoty Kościoła” często w sposób nierzetelny, nieobiektywny i niewyczerpujący oraz przesuwają emisję znacznej części programów autoryzowanych przez Kościół poza godziny największej oglądalności.

⁷³ Tamże, s. 4.

⁷⁴ Obliczenia autora wykonane na podstawie danych zaczerpniętych z oficjalnych dokumentów KRRiT, takich jak sprawozdania z działalności KRRiT oraz przygotowywane przez KRRiT informacje o aktualnych problemach radiofonii i telewizji w Polsce, z zamieszczanych tam tabel i wykresów.

RADIO BROADCASTING AND TELEVISION
AS TOOLS FOR REALISATION OF THE TEACHING MISSION OF THE CHURCH.
LEGAL GUARANTEES AND THEIR APPLICATION IN POLAND SINCE 1989

S u m m a r y

The right of the Church to employ radio broadcasting systems and television is a natural law, therefore it has a universal character and unchanging in time and space.

Radio and TV media the access to which is regulated by the State which can actually provide (guarantee), hinder or even render impossible access to radio and television broadcasting for certain subjects. The position of a given state depends on its political regime.

Article 20 of the Concordat guarantees the Church a right to possess and use its own public media by virtue of the Polish law. Article 48 § 3 of the Act On Church-State Relations in the Polish Republic has a similar effect.

Article 20 of the Concordat also guarantees the Church a right to broadcast programmes on the radio and television by virtue of the Polish law. Article 48 § 1 of the above-mentioned Act spells out these guarantees in such a way that it recognizes the right of the Church to broadcast Sunday and church holiday services as well as religious-ethical, social and cultural programmes. Simultaneously, the Act leaves the mode of execution of the law conditional upon any agreements holding between the Commission of the Polish Episcopate and public radio and TV broadcasters.

Overall, it can be concluded that the legislation of the Third Polish Republic guarantees (provides) the Catholic Church a right to possess its own mass media, such as radio and television, which are in possession of ecclesiastical institutions, and a right to broadcast its own programmes through these media. The Catholic Church uses these guarantees, but the degree to which they are used does not do justice to real needs of the faithful living in a democratic state with a rule of law.

Translated by Tomasz Pałkowski

Słowa kluczowe: wolność słowa, wolność religii, mass media, radiofonia, telewizja, KRRiT.

Key words: freedom of speech, freedom of religion, mass media, radio broadcasting, television, National Broadcasting Council.